

Dispozicija doktorske naloge

(delovni naslov)

Zahodocentričnost feministične produkcije vednosti: Načrt za enakost spolov kot okvir za oblikovanje ukrepov za enakost spolov v postsocialistični Jugovzhodni Evropi [Western-centrism in Feminist Knowledge Production: Gender equality plans (GEPs) as a framework to devise gender equality measures in post-socialist SouthEast Europe]

Ime, priimek: **Tjaša Cankar**

Študijski program: **Primerjalni študij idej in kultur**

Modul: **Kulturna zgodovina**

mentor_ica: **dr. Jovana Mihajlović Trbovc**

1. Koncept naloge

V nalogi bom prevpraševala zahodocentričnost feministične produkcije vednosti v transnacionalnem evropskem kontekstu. Medtem ko se je ostra ločnica med Vzhodom in Zahodom iz zgodnjih let prečistila znotraj polja produkcije vednosti o spolu, ki je zdaj vzpostavljeno kot nadnacionalno evropsko, zahodocentričnost še naprej prežema feministično produkcijo znanja v geopolitičnem prostoru, v katerem se je položaj Vzhodne Evrope spremenil iz Drugega sveta v 'Drugega' v Evropi (the Other in Europe).

V študiji prevprašujem transformativni potencial produkcije znanja, ki ostaja zahodocentričen in ne upošteva regionalnih značilnosti.

Izpodbijam konvencionalno dihotomijo med Vzhodom in Zahodom. Namreč, sedanji način govorjenja in razmišljanja o "Vzhodu" v nasprotju z "Zahodom" priklicuje topos "Zahod in drugo", kjer ima "drugo" konsistenco le, če ga gledamo z "Zahoda", in se vedno nova vzpostavlja kot samostojna entiteta v odnosu do Zahoda. Njegovi sestavni deli se, tako kot "Vzhod", pojavijo le, če in ko so artikulirani v opoziciji z »Zahodom«. Taka 'dihotomija' je torej kratica za prevlado, kjer opozicija med Zahodom in Vzhodom ne kaže toliko na razlikovanje, temveč na hierarhijo. V tem oziru je Vzhodna Evropa (oz. Vzhod) vzpostavljena kot prostor 'nazadnjaštva', ki caplja za Zahodno Evropo pri doseganju vrednote enakosti spolov.

Predhodne ugotovitve kažejo, da pri poskusu prenosa pobud EU za enakost spolov v (jugo)vzhodno Evropo te pobude pogosto ne upoštevajo edinstvene regionalne kompleksnosti in zgodovinsko pogojenih prizadevanj za enakost spolov in krepitev vloge žensk na tem območju. Trdim, da spregled že doseženega v (Jugo)Vzhodni Evropi temelji na predpostavki, da (Jugo)vzhodna Evropa na področju enakosti spolov in pravic žensk zaostaja za Zahodno Evropo in da potrebuje (zahodno)evropske mehanizme za izboljšanje enakosti spolov na poti k lastni "evropeizaciji".

Izvirni prispevek te naloge je povezan s spoznanjem, da je opustitev zgodovine enakosti spolov v (Jugo)vzhodni Evropi povezana z zanikanjem dediščine socializma, ki se v zahodno-feminističnih študijah pojavlja predvsem kot problematizacija oblike emancipacije žensk, ki

naj bi tukaj potekla. Ta naj bi bila namreč 'vsiljena od zgoraj' in naj ne bi bila rezultat grassroots feminističnega gibanja, in zato nikoli zares dosežena.

Ta pogled zanemarija ustvarjanje vednosti in strokovnega znanja o enakosti spolov v (Jugo)vzhodni Evropi ter tako ohranja prevlado centralizirane (zahodne) produkcije znanja na področju enakosti spolov. V nalogi to povezujem s širšim trendom razumevanja procesa "tranzicije" v postsocialističnih državah kot enodimenzionalnega prenosa domnevno dobro preizkušenega liberalno-demokratskega političnega modela in ekonomskega modela tržnega gospodarstva z Zahoda na Vzhod.

V svoji nalogi tako zavračam dihotomijo med V in Z, ki sloni na hierarhiji in epistemološki hegemoniji Zahoda nad Vzhodom. Cilj takega pristopa bo razkriti hierarhije in presečišča lokacije, spola, rasizacije in časovnosti. Ponovno bom ocenila teoretične kategorije z utemeljeno empirično analizo; in s tem prehajala med postsocialističnimi, postkolonialnimi, območnimi in transnacionalnimi študijami, pri čemer bom segla dlje od tripartitne epistemične kartografije (Prvi-Drugi-Tretji svet), saj trdim, da tudi 'Vzhod' oblikuje Evropo in evropsko idejo.

Preverila pa bom, ali lahko mehanizmi za enakost spolov, ki so zrasli na Zahodu, (jugo)vzhodnoevropske feministke, aktivistke za enakost spolov in femokratke 'prevzamejo' za svoje, upoštevajoč lastne regionalne/državne družbeno-historične strukture in dediščino nacionalnega (regionalnega) boja za odpravo neenakosti po spolu.

S kritičnim obravnavanjem dihotomije Vzhod-Zahod in priznavanjem Evrope kot kompleksnega obmejnega območja želim prispevati k bolj vključujoči in regionalno niansirani feministični produkciji znanja. Prizadevam si poudariti pomen priznavanja in vključevanja regionalnih značilnosti in zgodovine v prizadevanjih za enakost spolov.

2. Raziskovalna vprašanja in hipoteze

V nalogi raziskujem univerzalistično in standardizirano uporabo pobud EU za enakost spolov z obravnavo naslednjih raziskovalnih vprašanj:

- (1) Kakšna so zgodovinsko pogojena prizadevanja za enakost spolov in krepitev vloge žensk v (post)socialistični (Jugo)Vzhodni Evropi?,
- (2) Na kakšen način je socialistična dediščina in podporni sistem ukrepov za enakosti spolov zanikana v feministični produkciji vednosti?,
- (3) Na kakšen način se postsocialistične države vedno vzpostavljajo kot Drugo v feministični produkciji vednosti?,
- (4) Kako se zahodocentričnost feministične produkcije vednosti kaže v implementaciji Načrtov za enakost spolov?

3. Predvidena metodologija

V nalogi bom z metodo kritične analize preučila teoretski okvir in produkcijo vednosti, na katerih bazirajo načrti za enakost spolov (GEP). GEP je strateški mehanizem, ki ga priporoča in aktivno podpira Evropska unija (EU) za spodbujanje strukturnih sprememb v visokošolskih in raziskovalnih ustanovah. Moja analiza se bo osredotočila na razumevanje, kako se ta okvir in metoda sprejema in izvaja ter kakšna je njegova učinkovitost v različnih regionalnih kontekstih v Vzhodni Evropi.

Izvedla bom tri študije primerov v različnih visokošolskih in raziskovalnih ustanovah v Vzhodni Evropi, ki so izvajale mehanizem GEP. (Študije primerov se bodo izvajale v sklopu EU projekta

'INSPIRE - Center odličnosti za vključujočo enakost spolov v raziskovanju in inovacijah: ustvarjanje znanja in spodbujanje sodelovanja', pri katerem sem zaposlena.)

Zbiranje podatkov za vsako študijo primera bo vključevalo:

- Intervjuje: Polstrukturirani intervjuji bodo opravljeni s ključnimi deležniki, vključno z vodstvenim osebjem, akademskim in admin istrativnim osebjem ter študentsko populacijo, ki sodeluje pri izvajanju okvira GEP. Namen intervjujev bo zajeti osebne izkušnje, dožemanje in učinkovitost pobud GEP.
- Analizo dokumentov: Zbrani in analizirani bodo institucionalni dokumenti, politike in poročila, povezani z okvirom GEP in pobudami za enakost spolov. To bo vključevalo pregled strateških načrtov, poročil o napredku in druge ustrezne dokumentacije.

Kritična analiza okvira GEP bo vključevala:

- kontekstualno analizo: Razumevanje družbenopolitičnega in institucionalnega konteksta, v katerem se izvaja okvir GEP. To bo vključevalo preučevanje zgodovinskih in kulturnih dejavnikov, ki vplivajo na pobude za enakost spolov v vsakem kraju študije primera.
- oceno učinka: Ocenjevanje oprijemljivih in neoprijemljivih rezultatov okvira GEP v vsaki instituciji. To bo vključevalo ocenjevanje sprememb v politikah, praksah in odnosu do enakosti spolov.
- Primerjalna analiza: Primerjava izvajanja in vpliva okvira GEP v treh študijah primerov, da se ugotovijo skupni izzivi, uspehi in regionalne razlike.

Teoretični razmislek: Upoštevanje empiričnih ugotovitev s teoretičnimi perspektivami o feministični produkciji znanja, postsocialističnih prehodih in zahodnocentričnih težnjah v študijah spolov.

4. Predvideni viri

Balibar, E. (2009). Europe as Borderland. *Environment and Planning D: Society and Space*, 27(2), 190-215. <https://doi.org/10.1068/d13008>.

Benschop, Y., & Verloo, M. (2006). Sisyphus' Sisters: Can Gender Mainstreaming Escape the Genderedness of Organizations? *Journal of Gender Studies*, 15(1), 19–33. <https://doi.org/10.1080/09589230500486884>.

Blagojević, M. (2006) "Canons and contexts: Beyond fragmentation", in Bidwell-Steiner, M. and Wozonig, K. S. (eds.), *A Canon of Our Own? Kanon und Geschlecht*, Vienna: Studienverlag.

Blagojević, M. (2009) *Knowledge Production at the Semiperiphery: A Gender Perspective*, Belgrade: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

Bonfiglioli, C. (2016) "The First UN World Conference on Women (1975) as a Cold War encounter: Recovering anti-imperialist, Non-Aligned and socialist genealogies", *Filozofija i Društvo* XXVII(3): 521–541.

Funk, N. (2014) "A very tangled knot: Official state socialist women's organisations, women's agency and feminism in Eastern European state socialism", *European Journal of Women's Studies* 21(4): 344–360.

Funk, N. and Mueller, M. (eds.) (1993) *Gender Politics and Post-Communism*, London: Routledge.

Jalušić, V. (1998) "Freedom versus equality? Some thoughts about the attitudes towards gender equality politics in Eastern and Central Europe", IWM Working Paper No. 1/1998: Vienna.

Jalušić, V. (2002). *Kako smo hodile v feministično gimnazijo*. Ljubljana : Založba /*cf.

Kašić, B. (2004) "Feminist cross-mainstreaming within 'East–West' mapping: A postsocialist perspective", *European Journal of Women's Studies* 11(4): 473–485.

Kulawik, T. Introduction. (2019). European borderlands and topographies of transnational feminism. In: Kulawik, T., & Kravchenko, Z. (Eds.). *Borderlands in European Gender Studies: beyond the East–West Frontier* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429290435>.

Marijana Mitrović. (2014). 7 Nostalgia and Utopia in Post-Yugoslav Feminist Genealogies in the Light of Europeanization. *BRILL EBooks*, 135–159. https://doi.org/10.1163/9789004275089_008.

Močnik, R. East! In: IRWIN (Ed.). *EAST ART MAP. Contemporary Art and Eastern Europe*. London: Afterall: Central Saint Martins College of Art and Design: University of the Arts.

Perger, N., & Gaber, A. (2018). Feminist productions "in need of saving": From #Savemelania to #saveeuropeansemiperiphery. *Sociologija*, 60(1), 163–176. <https://doi.org/10.2298/soc1801163p>.

Petrović, T. (2014). *Mirroring Europe: Ideas of Europe and Europeanization in Balkan Societies*, Leiden: Brill.

Powell, S., Ah-King, M., & Hussénus, A. (2018). 'Are we to become a gender university?' Facets of resistance to a gender equality project. *Gender, Work & Organization*, 25(2), 127–143. <https://doi.org/10.1111/gwao.12204>.

Ramet, S. P. (2010). *Gender Politics in the Western Balkans*. Penn State Press.

Todorova, M. N. (1997). *Imagining the Balkans*, New York: Oxford University Press.

Young B. & Scherrer C. (2010). *Gender Knowledge and Knowledge Networks in International Political Economy*. In *Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG eBooks*. Nomos. <https://doi.org/10.5771/9783845223858>

5. Izvedbeni načrt

5.1 Priprava terena, študij literature in virov, konceptualizacija

Časovni okvir: 2024

5.2 Empirično delo

Časovni okvir: 2024-2025

Prva študija primera: Univerza v Beogradu, 2024

Druga študija primera: Univerza v Sarajevu, 2024

Četrta študija primera: Univerza v Reki, 2025

Cilj:

- Zbrati vpogled v feministično produkcijo vednosti na institucijah.
- Analizirati vpliv družbenopolitičnih dejavnikov na proces implementacije mehanizma GEP in njegove učinke v lokalnem okolju.

Metodologija:

- Izvedba intervjujev in/ali fokusnih skupin z osebami, vključenimi v implementacijo strategij za enakost spolov, upoštevajoč več ciljnih skupin: vodje institucij, akademsko osebje, administrativno osebje in študentsko populacijo.
- Zbiranje in analiza institucionalnih dokumentov, povezanih s študijami spolov in pobudami za enakost spolov.
- Pregled institucionalnih politik in prakse v zvezi z enakostjo spolov.
- Analiza odporov proti agendam za enakost spolov.

Pričakovani rezultati:

Tri poglobljena poročila o študijah primerov na treh visokošolskih in raziskovalnih ustanovah.

5.3 Analiza in rezultati

Časovni okvir: 2025

Cilj:

Sintetizirati ugotovitve treh študij primerov ter opredeliti skupne teme in vzorce.

Metodologija:

- Primerjalna analiza podatkov iz študij primerov.
- Ugotavljanje regionalnih posebnosti in njihovega vpliva na produkcijo feminističnega znanja.
- Kritična preučitev obsega zahodnocentričnosti v institucijah, ki so sodelovale v študijah primerov.

Pričakovani rezultati:

Izčrpno poročilo o analizi, ki poudarja ključne ugotovitve in spoznanja.

5.4 Priprava gradiva za analizo

5.5 Pisanje naloge

Časovni okvir: 2026

5.6 Zagovor doktorske disertacije

Časovni okvir: 2026/2027